

14.00 MEET THE ARTIST

Ontmoet Jordi Savall tijdens de inleiding o.l.v. Joke Veltman en stel hem al uw vragen. Locatie: Pierre de Jongezaal.

INTERNATIONALE NAZIT

Na afloop van iedere voorstelling uit de Internationale Selectie is er een nazit in FRONT. Het Chassé Theater gaat rond met amuses en heeft speciaal voor de gelegenheid mooie speciaalwijnen in huis gehaald.

INTERNATIONALE SELECTIE

Orient - Occident maakt onderdeel uit van de Internationale Selectie van het Chassé Theater, een serie buitenlandse voorstellingen van 's werelds meest toonaangevende podiumkunstenaars, geselecteerd op de belangrijkste internationale podia en festivals.

Als één van de grootste en best geoutilleerde theateraccommodaties van ons land, beschouwt het Chassé Theater het reeds jaren als zijn taak hoogwaardige internationale programmering te ontwikkelen. Zo presenteerde het theater eerder onder meer The Merce Cunningham Dance Company, Romeo Castellucci, The Trisha Brown Dance Company, Hofesh Shechter Company en Schaubühne Berlin.

2010/2011 NOG TE ZIEN

LEVÉE DES CONFLITS

Musée de la danse/Boris Charmatz
di 31 mei, 20.30

K, A SOCIETY A TWO DOGS COMPANY/KRIS VERDONCK

do 23 t/m zo 26 jun, 14.30, 17.30, 20.30 & 23.30

CHASSÉ CULTUURFONDS

Het Chassé Theater vervult een vooraanstaande rol in de Nederlandse theaterwereld en bezit met internationale topvoorstellingen een onderscheidende positie. Wij willen graag deze positie als vooraanstaand podium behouden, en hebben daar uw hulp voor nodig.

Wilt u de Internationale Selectie ondersteunen? Meldt u dan aan bij het Chassé Cultuurfonds. Dat kan al vanaf € 4 per maand. Meer informatie vindt u op www.chasse.nl en in ons seizoenboek 2010/2011 op pagina 44.

www.chasse.nl - directie@chasse.nl - (076) 530 31 01

ORIENT – OCCIDENT JORDI SAVALL | HESPÈRION XXI

zondag 20 februari 2011, Finntaxzaal

**“Jordi Savall bouwt bruggen tussen Oost en West”
El Periodoco, Marta Cervera**

“Het lijkt erop dat de mensheid vanwege etnische en culturele verschillen steeds verder uit elkaar drijft. De grote kracht van muziek is dat ze mensen samenbrengt. Waar muziek wordt gemaakt, wordt niet gevochten. [...] De basis van onze cultuur, en dus ook onze muziek, ligt in het Oosten, in Aziatische en vooral Arabische landen. Dus waarom die angst voor elkaar, waarom zoeken naar wat ons scheidt, en niet naar wat ons bindt?”

Jordi Savall in een interview met Marjolijn Sengers
(Eindhovens Dagblad, 14 december 2010)

Het veelgeprezen programma *Orient – Occident* is ontstaan uit de wens van Jordi Savall om muzikale ervaringen te delen met musici uit andere culturen en religies. Dit als een spiritueel weerwoord op het groeiende conflict tussen de verschillende beschavingen. Savall verzamelde 's werelds belangrijkste experts op het gebied van traditionele Christelijke, Joodse en Islamitische muziek voor deze combinatie van muziek uit Italië, Marokko, Israël, Perzisch Afghanistan en het Ottomaanse Rijk. Deze klanken uit oost en west worden voortgestuwd door de bezwerende ritmes van oude percussie-instrumenten.

2018BRABANT
SAMENCULTURELE HOOFDSTAD

De Internationale Selectie van het Chassé Theater wordt mede mogelijk gemaakt door het Chassé Cultuurfonds en de Provincie Noord-Brabant, in het kader van BrabantStad - CultureleHoofdstad 2018.

ORIENT – OCCIDENT

door **Jordi Savall**, *vertaald door Heijo Alting*

Het idee voor deze muzikale bloemlezing werd eind 2001 geboren uit een onbewuste zoektocht naar geestelijk tegengif tegen het beschavingsconflict dat met het uitbreken van de oorlog in Afghanistan in volle hevigheid was losgebarsten. *Orient – Oc-cident* ontstond vooral ook uit solidariteit en uit de wens een muzikale ervaring te delen met muzikanten uit andere culturen of religies, en na te denken over de historische episoden waarin wij westerlingen zelf intolerant en wreed waren. Vier jaar later heeft het project *Orient – Occident* de vorm gekregen van een stimulerende dialoog tussen musici uit oost en west, waarin de instrumenten en composities van christelijke, joodse en islamitische Iberiërs te horen zijn naast de stampitte van middeleeuws Italië en de improvisaties en dansen uit Marokko, Israël, Perzië, Afghanistan en het oude Ottomaanse rijk. Het zijn muziekvormen die ver van elkaar af lijken te staan in tijd en ruimte, die in veel gevallen zijn overspoeld door een reeks vloedgolven van moderniteit, of die anders weinig waardering kregen wegens hun onduidelijke herkomst. Dansen, gebeden, liederen en klaagzangen van een zeldzame schoonheid en zeggingskracht, die ons met hun verfijnde klanken bevrijden uit de wurggreep van onze identiteit en een nodeloos isolement. De flemende vedelstrijkstok, de Italiaanse lier, de aanstekelijke ritmes van de Marokkaanse en Israëliische luit, de tokkelende Iraanse psalter en ‘moorse gitaar’ uit Turkije, de meeslepende tulak en de razende rebab uit Afghanistan – stuk voor stuk brengen ze melodieën en dansen tot leven, voortgestuwd door het opzweepende ritme van de onmisbare en oeroude percussie-instrumenten.

Jordi Savall en Pedro Estevan

Van oudsher wordt gewezen op de bijzondere uitwerking van muziek en instrumenten op mensen, dieren en zelfs bomen en planten. Het zijn de bekende attributen van Orfeus, die met zijn muzikale macht en virtuositeit niet voor niets de belangrijkste exponent werd van een van de duisterste en symbolisch meest geladen mythen van het oude Griekenland. De Orfeus-mythe ontwikkelde zich tot een complete theologie, die een overweldigende hoeveelheid veelal esoterische literatuur heeft voortgebracht. Orfeus is de muzikant par excellence, van wie gezegd wordt dat hij zo betoverend speelde dat zelfs de wilde dieren, de bomen en de planten voor hem neerknielden. En de grootste woestelingen werden mild gestemd door zijn muziek. Deze mythe wist opmerkelijk lang stand te houden en bereikte zelfs het verre oosten.

Jordi Savall en Pedro Estevan

In datzelfde oosten ligt de oorsprong van het strijkinstrument, dat in de oudheid en de vroege Middeleeuwen nog niet bekend was in Europa. Een mogelijke verklaring is dat de strijktechniek zich in Europa maar langzaam ontwikkelde, en dan alleen nog dankzij muzikanten uit Arabisch-islamitische landen. In de 10e eeuw kenden de Arabische en Byzantijnse culturen al een hoge graad van verfijning en vond er, met name in gebieden waar oost en west op elkaar botsten, culturele uitwisseling plaats. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de eerste Europese vermelding van instrumenten waarop zowel werd getokkeld als gestreken te vinden is in de Spaans-Mozarabische Liébana-manuscripten (circa 920-930) en in diverse Catalaanse geschriften, waaronder de bijbel van Santa María de Ripoll. In de 14e eeuw worden deze instrumenten al veel vaker in teksten genoemd, bijvoorbeeld in de beschrijving van Juan Ruiz, aartsbisshop van Hita, in zijn beroemde *Libro de buen amor* (ca. 1330).

Als gevolg van die aarzelende ontwikkeling en het ontbreken van de nodige kennis is in het westen weinig bewaard gebleven van dit organologische (instrumentale) erfgoed. Op muzikaal gebied is gelukkig wel belangrijk werk overgeleverd, dankzij de uitvinding van het notenschrift. Oosterse culturen worden gekenmerkt door hun uitzonderlijk sterke mondelinge overlevering, die zich (tot in de 18e eeuw) baseerde op een groot aantal klassieke instrumenten, zoals de luit, de lier, de psalter of santur, de sas of Moorse gitaar, de fluit en de rebab. Van een schriftelijke notatie van de oosterse muziek is echter nauwelijks sprake. Een belangrijke uitzondering daarop vormt het manuscript *Kitabü ilmi’l-musiki ala vechi’l-hurafat* (Het boek der muzikwetenschap met partituren), samengesteld door de Moldavische musicus prins Dimitrie Cantemir (1673-1723), waarin 365 instrumentale en vocale stukken – sommige gecomponeerd door de auteur, andere ontleend aan traditionele Turkse volksmuziek – zijn opgetekend in een door hemzelf uitgevonden notenschrift.

Jordi Savall en Pedro Estevan

Tot aan de uitvinding van de polyfonie en de harmonieleer maakte het Iberisch schiereiland deel uit van een muzikaal continuüm – van eenstemmigheid – dat was ontstaan tijdens de ruim zeven eeuwen durende co-existentie van de drie grootste culturen van de Mediterrane wereld: de joodse, de islamitische en de christelijke cultuur. Deze contacten en invloeden over en weer verklaren ook waarom er relatief veel gelegenheid was voor uitwisseling tussen de culturen, al vond die helaas niet altijd vrijwillig plaats. Bovendien kwam deze uitwisseling onder druk te staan door de groeiende onverdraagzaamheid binnen de samenleving, wat uiteindelijk zou leiden tot de uitzetting van alle niet-bekeerde morisken en joden, respectievelijk in 1492 en 1502.

Jordi Savall en Pedro Estevan

Orient–Occident bestaat uit drie delen. De composities uit oost en west, en de hoofse en volkse muziek uit de schriftelijke en mondelinge overlevering, wisselen elkaar af om hun verschillende oorsprong nog beter uit te laten komen. Deze opzet, die voortkomt uit de zoektocht naar de muzikale stijlen die bij elke periode passen, is gekozen om de oppervlakkigheid van culturele eenheidsworst te vermijden en de dialoog waarin de muzikale eigenheid van deze gebieden en culturen wordt gerespecteerd, weer op gang te brengen. Deze culturele dialoog staat of valt met de erkenning van alle culturen, los van macht of aanzien. Daarom hechten we meer dan ooit aan de mening dat de uitwisseling van gedachten en gevoelens zoals die worden uitgedrukt door geografisch en cultureel diverse muziek en musici wel degelijk mogelijk en zelfs noodzakelijk is. Zoals alle minstrelen en musici die er in de loop der eeuwen zijn geweest, zijn wij ervan overtuigd dat muziek ondanks religieuze en culturele verschillen ‘de ziel beweegt tot moed en kracht, tot grootmoedigheid en vrijgevigheid, tot al die dingen die iemand tot een goed heerser maken’, zoals Johannes de Grocheo het in *Ars musicae* (circa 1300) formuleerde.

Jordi Savall en Pedro Estevan

Bron: tekstboek behorende bij cd Orient - Occident / label Alia Vox (2006)

JORDI SAVALL

De Spaans-Catalaanse dirigent, componist en gambist Jordi Savall geldt sinds de jaren 70 als een van de leidende figuren in de wereld van de oude muziek. Zijn repertoire bestaat uit middel-eeuwse muziek, renaissance- en barokmuziek. Savalls muzikale

opleiding begint als hij zich op zesjarige leeftijd aanmeldt bij het plaatselijke jongenskoor. Tussen 1959 en 1965 studeert hij cello aan het conservatorium van Barcelona. Jordi Savall raakt geïnteresseerd in oude muziek en leert zichzelf viola da gamba spelen. Vier jaar na zijn afstuderen vervolgt hij zijn opleiding aan de Schola Cantorum Basiliensis in Bazel, waar hij uiteindelijk ook lesgeeft. Met zijn vrouw, sopraan Montserrat Figueras, richt hij in 1974 het ensemble Hespèrion XX op. Dit ensemble bestaat uit muzikanten van over heel de wereld en maakt al snel naam. De grote doorbraak van Savall komt als hij de soundtrack speelt van *Tous les Matins du Monde*, de prijswinnende film van Alain Corneau met Gérard Depardieu in de hoofdrol. De film beschrijft het leven van de Franse componist en gambist Marin Marais. In de loop van zijn carrière richt Jordi Savall nog twee ensembles op: La Capella Reial de Catalunya richt zich op de vocale muziek van vóór 1800. Le Concert des Nations is een orkest dat zich bezighoudt met het barokke en klassieke repertoire. Daarnaast richtte hij een eigen platenlabel (Alia Vox) op. Voor zijn activiteiten als uitvoerend musicus, docent, onderzoeker en schepper van nieuwe projecten werd hij vele malen onderscheiden, onder meer met de titel Officier de l’Ordre des Arts et des Lettres van het Franse Ministerie van Cultuur. Jordi Savall ontving eremedailles van de Catalaanse en Spaanse regering en de Preis der Deutschen Schallplattenkritik. Hij is erlid van het Weense Konzerthaus en werd benoemd tot Musicus van het Jaar door Le Monde de la Musique. Naast de prijzen en benoemingen voor zijn baanbrekende muzikale werk ontving hij ook onderscheidingen voor zijn inzet voor een betere wereld.

HESPÈRION XX/XXI

Gefascineerd door de rijkdom van de muziek van vóór 1800 richtte Jordi Savall in 1974 samen met enkele andere Oude Muziek-specialisten, waaronder zijn echtgenote Montserrat Figueras (sopraan), het eerdere Hespèrion XX op. De naam van de groep verwijst naar Hesperia, de oudheidkundige benaming van de Iberische en Italiaanse schiereilanden. Hespèrion XX speelt oude muziek met een frisse, hedendaagse benadering van Spaans en overig Europees repertoire, en redde ontelbare werken uit de middeleeuwen, renaissance en barok van de vergetelheid. Aan het begin van het nieuwe millennium werd de naam van de groep veranderd in Hespèrion XXI. Hun eclectische geest voerde de musici langs bekende componisten als Purcell en Bach maar vooral ook langs minder bekende namen. Behalve Europese muziek richt Hespèrion XXI zich ook op de uitvoering van werken uit het Midden en Verre Oosten en de Nieuwe Wereld. Als geen ander combineren ze vormvastheid met improvisatie en precisie met nonchalance. Tot het grote arsenaal aan cd-opnamen behoren Cansós de Trobairitz, El Llibre Vermell de Montserrat, Diáspora Sefardí, Música napolitana, Música en el tiempo de Cervantes, El Barroco Español en Ostinato, evenals cd’s gewijd aan Gabrielli, Frescobaldi, Couperin, Marais, Bach en Ferrabosco. Hespèrion XXI is al vele jaren te gast op de internationale muziekfestivals en geldt als een van de belangrijkste, zo niet het belangrijkste ensemble op het gebied van Oude Muziek.

Jordi Savall en Pedro Estevan

De ‘Fondation Centre Internacional de Música Antiga’ krijgt de steun van de Europese Commissie, van het Institut Ramon Llull en van de Generalitat de Catalunya, departement cultuur, voor de ensembles La Capella Reial de Catalunya en Hespèrion XXI.

PROGRAMMA

Driss el Maloumi (ud) - Marokko

Dimitri Psonis (santur & moresca) – Griekenland

Pedro Estevan (percussie) – Spanje

Jordi Savall (rebab, lira d’archet & viella / muzikale leiding) – Spanje

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Alba – Anonyme arabo-andalouse, Jordi Savall & Pedro Estevan

Danse de l’Esprit – Berbère, Driss El Maloumi & Pedro Estevan

Dande du vent – Anonyme sépharade

Saltarello – Alphonse X le Sage (1221-1284)

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Istampitta: In Pro – Anonyme (Trecento mss.), Jordi Savall & Pedro Estevan

Nastaran (Naghma instr.)– Anonyme traditionnel (Afghanistan)

Yo me enamori d’un ayre – Anonyme sépharade (Alexandrie)

Rast “Murass'a” – Turquie (Mss. D. Cantemir 214)

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Pauze

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Rotundellus – Alphonse X le Sage

La Seconde Estampie – Le manuscrit du roi

Lamento di Tristano – Anonyme (Trecento mss.), Jordi Savall & Pedro Estevan

Der makam-ı Hüseyni Sakil-i Aga Rıza –Turquie (Mss. D. Cantemir 89)

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

A la una yo nací – Anonyme sépharade

Danse rituelle

Chahamezrab – Anonyme (Perse), Dimitri Psonis & Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Ductia – Alphonse X le Sage

Saltarello – Anonyme (Trecento mss.)

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan

Jordi Savall en Pedro Estevan